

After all for the transition state, especially in the early stages, legality or legitimacy are optional features power. Moreover, only their unique implementation is a prerequisite for the transition period. A “illegitimate” some even include features to the basic content of the transition state (along with instability, dynamism and fragmentation of power).

Attention is paid to the problematic category of “succession” in the modern theory of international law and lifted the assumption that the expansion of this category would unite “material” succession USSR and “ideological” succession UPR.

The historical solutions of these issues and experience in this sphere of states – former Soviet republics with a long history and post-imperial statehood are performed. Particularly there’re compared the Constitutional acts of the Republic of Armenia, the Republic of Estonia, the Republic of Lithuania, the Republic of Moldova on fixing constitutional acts in the history of their own state assessments and fixing them in the initial fundamental milestones national memory.

Key words: *succession, legatee, continuity, Ukrainian revolution 1917–1921, UNR, UPR, Ukrainian State, USSR, Ukraine.*

УДК 340.12

Т. Г. АНДРУСЯК

кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО УКРАЇНСЬКУ ПРАВОВУ ДУМКУ ТА НАСТУПНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Визначено коло проблем, які потребують переосмислення та вирішення в контексті викликів сучасності, зокрема російсько-української війни, окупації частини території України, подальшої перспективи розвитку сучасної України. Це, зокрема, характеристика державних утворень на території України та статус українських земель у складі інших держав у минулому; виникнення української національної державності та українська правова думка як її основа; національна складова в процесі формування і творення радянської державності та статус УРСР де-юре і де-факто; розпад СРСР та утворення сучасної України і тенденції та суперечності в процесі її становлення й розвитку.

Ключові слова: *українська національна державність, українська правова думка, радянська державність, право народу на самовизначення, правонаступність.*

Андрусак Т. Г. К вопросу об украинской правовой мысли и преемственности украинской государственности

Определен круг проблем, которые требуют переосмысления и решения в контексте вызовов современности, в частности российско-украинской войны, оккупации части территории Украины, дальнейшей перспективы развития современной Украины. Это, в частности, характеристика государственных образований на территории Украины и статус украинских земель в составе других государств в прошлом; возникновения украинской национальной государственности и украинская правовая мысль, как ее основание; национальная составляющая в процессе формирования и создания советской государственности и статус УССР де-юре и де-факто; распад СССР и образование современной Украины и тенденции и противоречия в процессе ее становления и развития.

Ключевые слова: украинская национальная государственность, украинская правовая мысль, советская государственность, право народа на самоопределение, правопреemptство.

Andrusyak T. On the issue of Ukrainian legal thought and the acceptance of Ukrainian statehood

Defined range of issues that need reconsideration and resolution in the context of the challenges of our time, including the Russian-Ukrainian war, the occupation of the territory of Ukraine, prospects of further development of modern Ukraine. This is particularly characteristic of public entities on the territory of Ukraine and the status of Ukrainian lands in the past; national origin Ukrainian state and Ukrainian legal thought as its foundation; national component in the formation and creation of the Soviet state and the status of the USSR de jure and de facto; collapse of the USSR and the formation of modern Ukraine and trends and contradictions in the process of its formation and development.

Key words: Ukrainian statehood and Ukrainian legal thought, the national state, the right of people to self-determination, succession, continuity.

Прийняття 24 серпня 1991 р. Акта проголошення незалежності України та проведення 1 грудня 1991 р. республіканського референдуму на його підтвердження ознаменували розпад СРСР, закінчення періоду радянської державності на території чотирнадцяти нових незалежних держав. До такого розвитку подій виявилось не готовим світове співтовариство, точніше керівники держав, які мали визначальний вплив на розвиток світу після Другої світової війни. Це особливо чітко проглядається в їх намаганні перетворити РФ в єдиного повноправного наступника СРСР, який і надалі буде «відповідальний» за стан справ у цій частині світу. Це, і вимога до України та Казахстану передати увесь ядерний військовий потенціал СРСР під контроль РФ, і визнання за останньою права на постійне членство в Раді Безпеки ООН, яке належало СРСР, і багато іншого.

Особливо складною виявилася ситуація у всіх колишніх радянських республіках. З огляду на відсутність можливостей для будь-якої політичної, громадської та навіть економічної діяльності, невідконтрольної компартійним органам, фізичне знищення національно свідомої частини суспільства, представники республіканських партійних органів, їх ставлення в державних органах, на підприємствах та установах виявилися, по суті, єдиною в республіках організованою та підготовленою до політичної діяльності суспільною групою. Водночас, їхня попередня діяльність була спрямована виключно на боротьбу з «буржуазним націоналізмом», утвердження «єдності радянського народу» та «втління в життя» рішень чергових з'їздів і пленумів КПРС.

Опинившись в статусі національної державотворчої еліти, до чого вони і не прагнули, і не були готові, ці люди а) намагалися вирішувати виключно власні проблеми і діяти у власних інтересах; б) намагалися зупинити об'єктивні процеси національного державотворення, консервуючи та намагаючись зберегти очевидно не життєздатні радянські структури в нових державно-правових реаліях. Як наслідок, у всіх колишніх радянських республіках простежуються схожі проблеми і тенденції. Це, зокрема, конфлікти та протистояння між корінним населенням та громадянами СРСР, скерованими в одні союзні республіки

з інших як представників партійних, адміністративних, правоохоронних органів, збройних сил, управлінського та технічного персоналу підприємств, установ та організацій; узурпація влади та авторитарні тенденції з боку колишнього компартійного керівництва; протиставлення між створенням належних умов для функціонування та розвитком національної мови та розвитку і забезпеченням прав людини; намагання зберегти створенні та нав'язані в радянський період міфи та стереотипи.

Відсутність структур громадянського суспільства, усталених форм громадської, професійної чи будь-якої іншої форми самоорганізації, знищення традицій самоврядування, а також зовнішні фактори, зокрема, заінтересованість з боку РФ у збереженні контролю за колишніми радянськими республіками, унеможливили ефективне вирішення цих проблем, сприяли їх поглибленню та поширенню. Досвід державного будівництва, набутий всіма колишніми радянськими республіками за період від розвалу СРСР, переконливо демонструє необхідність докорінного переосмислення всієї державно-правової спадщини не тільки радянського, а й попередніх історичних періодів.

Демографічні проблеми, втрата частини території, соціальна напруженість, відсутність консолідуючих суспільство ідей наочно демонструють неефективність започаткованих в 1991 р. намагань перетворити Україну в територіально зменшений варіант СРСР, де «радянський народ», як «нову історичну спільність людей», яка склалася на основі «братерського співробітництва» та «юридичної і фактичної рівності всіх націй і народностей» (Преамбула Конституції СРСР 1977 р.), змінив «народ України», який складають «громадяни понад 100 національностей» (Декларація прав національностей України 1991 р.).

Процес розпаду СРСР, як і будь-якого іншого багатонаціонального державного утворення, є об'єктивною тенденцією розвитку сучасного світу, в якому діалектично поєднуються тенденції до дедалі більшої глобалізації та інтеграції світового співтовариства і намагання кожної нації утворити власну національну державу. Після Другої світової війни кількість держав у світі зростає практично втричі і не було жодного випадку об'єднання двох національних держав в одну багатонаціональну. Відсутність конституційного закріплення того факту, що Україна утворилася в результаті реалізації українським народом свого права на самовизначення та утворення власної національної держави, уможливила появу в 2014 р. «народу Криму», «багатонаціонального народу Донецької області», «народу Луганської народної республіки», зі своїм правом на самовизначення, оскільки в Конституції України йде мова про багатонаціональний статус українського народу, а також про українську націю та «всі корінні народи України» (ст. 11). Протиставлення понять «нація» і «народ», використання поруч з ними таких понять як «корінні народи», «національності», «етнічні групи», при відсутності їх нормативного закріплення, переліку та однозначного чітко визначеного розуміння, є продовженням радянської практики маніпулятивного використання цієї термінології в пропагандистських цілях назовні, в міжнародних відносинах, з одночасним «всебічним розвитком та зближенням всіх націй і народностей СРСР» (ст. 19 Конституції СРСР). Й сьогодні РФ всіляко «підтримує» право на самовизначення будь-якої тери-

торіальної, етнічної чи мовної групи в державах, що утворилися після розвалу СРСР, з одночасним, за будь-яку ціну, «збереженням державної єдності, яка історично склалася» (Преамбула Конституції РФ) у межах власних кордонів.

Успішність подальшого розвитку України, саме її існування в нинішніх, міжнародно визнаних кордонах, вимагає чіткої та юридично обґрунтованої відповіді на ряд запитань.

Перше, чи нинішня територія України є результатом домовленостей і рішень радянського уряду, для якого національний чинник був лише зручним прикриттям для агресивної загарбницької політики, чи це етнічні землі українського народу, на яких він є єдиним корінним народом?

Друге, які реальні причини та сили привели до появи та утвердження радянської державності на українських землях та який був реальний статус УРСР у складі СРСР?

Третє, якими були реальні, а не декларовані, природа та характер радянської влади на українських землях і, відповідно, як оцінювати всі зміни і трансформації, що мали місце на цих землях протягом радянського періоду?

Четверте, яке відношення має сучасна Україна до українських національних державних утворень першої половини ХХ ст., радянської державності, інших держав, до складу яких входили ті чи інші частини українських земель?

Іншими словами, користуючись термінологією Віденської конвенції про правонаступництво держав стосовно договорів від 23 серпня 1978 р., чи має місце в якомусь з цих випадків правонаступництво держав; чи Україна є державою-спадкоємцем, чи новою незалежною державою; чи є УРСР державою-попередницею для сучасної України, і якою мірою в даному випадку можна говорити про континуїтет.

Складність відповідей на ці питання обумовлена тією роллю, яку Україна відігравала і продовжує відігравати в Центральній та Східній Європі, в імперських амбіціях сусідніх держав, в збереженні миру та безпеки в Європі та цілому світі. Ще в 1935 р. британський журналіст Ланселот Лоутон підкреслив: «Було б лицемірством заперечувати, що незалежність України так само важлива для нашої держави, як і для спокою в усьому світі. Проблема надто довго ігнорувалася – просто тому, що розглядати її, а тим більш намагатися вирішити – справа дуже клопітна. Але ця проблема, що має глибокі й заплутані історичні корені, сьогодні набула безпрецедентної гостроти»¹. А професор Єльського університету Тімоті Снайдер в 2014 зазначив, що «російське вторгнення та окупація українського півострова Крим – це катастрофа для європейського мирного устрою»². Саме тому нинішня російсько-українська війна є цивілізаційною війною, це «військовий конфлікт вищого порядку між суспільствами різної ментальності, культурної орієнтації, історичної пам'яті, традиції»³.

Оскільки відповіді на зазначені питання мають не стільки історико-пізнавальний, скільки гостро актуальний практично-прикладний інтерес, у пошуках відповідей на них необхідно брати за основу сучасне міжнародне право, яке хоч і не визначає порядку створення держав, але має своїми базовими принципами рівноправність і самовизначення народів.

Статут ООН кладе в основу діяльності «рівність прав більших та малих націй» і визначає, що ООН має на меті «Розвивати дружні відносини між націями на основі дотримання принципу рівноправності та самовизначення народів». Міжнародні пакти про громадянські і політичні права та про економічні, соціальні і культурні права починаються з аналогічних норм: «Всі народи мають право на самовизначення. На підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток». Статут ООН також передбачає, що, крім держав-засновників, «прийом у Члени Організації відкритий для всіх інших миролюбних держав, які зважуватимуть на себе зобов'язання, що містяться в даному Статуті, і які, на думку Організації, можуть та бажають ці зобов'язання виконувати». Із зазначеного можна зробити висновок, що сучасне міжнародне право не знає інших підстав утворення нових держав, як тільки реалізація народом свого права на самовизначення.

Оскільки чинна Конституція України протиставляє поняття «народ» і «нація» і, крім цього, ще використовує поняття «національність», але в жодному нормативно-правовому акті не дає їх визначення, то, для з'ясування їхнього змісту, виникає необхідність звернутися до праць представників української правової думки. Один з основоположників сучасної української юридичної науки Станіслав Дністрянський пише: ««Нація» і «народ» є два тотожні поняття. Це в модерному розумінні органічний суспільний зв'язок побіч держави або й супроти держави; побіч держави там, де етнографічні кордони народу покриваються (цілком або за малими виїмками) з політичними кордонами держави; супроти держави там, де в межах держави знаходяться різні народи, чи в цілості чи частково). Народ є витвір історичного процесу в боротьбі проти територіальної самовлади держави. Він опирається на 3 основних чинниках: *натурі, культурі й території*. Та історія витворила гармонію тих елементів, зводячи їх до спільного знаменника під кличем т. зв. *національної ідеї*»⁴.

Перша світова війна завершила період імперій, вони або припинили своє існування або суттєво трансформувалися. Ключовим знаряддям боротьби проти імперій стало поняття нації – «ця зброя змін і революції», яка в руках пригноблених націй стала «лінією оборони проти панування більш могутніх націй і зовнішніх економічних, політичних та ідеологічних сил. Право на самовизначення пригноблених націй насправді виявилось правом на відокремлення, на вихід з-під контролю панівних держав»⁵. На зміну імперії приходять національна держава, або як її називає Станіслав Дністрянський «нова держава». «Ідеї народного самовизначення немає стриму перед кордонами колишніх держав. Якраз навпаки. Війна велася задля розбиття несправедливих державних кордонів та утворення нових кордонів для поодиноких народів. Тому попередні державні кордони не можуть давати тривкої основи для самовизначення народів. Ще менше надаються т. зв. історичні кордони, оскільки під тими кордонами дехто розуміє ті межі, які в давнину обіймали якісь держави, та опісля їх втрати... Тому про кордони самовизначення народів не може рішати політичний, тільки етнографічний принцип... З того слідує, що націо-

нальна територія є та територія, з якою народ є зв'язаний історично шляхом постійного, звичайно споконвічного оселення. Поняття національна територія є ексклюзивне, значить, хоч би мешкало побіч себе кілька народів, ніяка територія не може бути рівночасно національною територією для кількох народів, та кожний народ має свою питому, етнографічну територію, де він постійно оселився та живе своїм питомим культурним життям... Народ, до котрого належить національна територія, є «господарем», є більшістю цієї території... характер постійного населення рішають завжди села, не міста. В модерних відносинах мешканці міст є взагалі елементом рухомим, що змінюють постійно свій осідок... Тому нема що дивуватися, що постійне автохтонне населення сидить звичайно по селах, не по містах і що якраз сільське населення дає правдивий образ національної території. Модерні міста є неначе екстериторіальні»⁶.

Саме з такої позиції, як видається, виходили творці і УНР, і ЗУНР. Так, у Четвертому Універсалі підкреслено національне самовизначення народу: «Твоею силою, волею, словом стала на землі українській вільна Народна Республіка. Справдилася колишня давня мрія батьків твоїх – борців за вольності і права»⁷. В Тимчасовому Основному законі про державну самостійність Західно-Української Народної Республіки артикул 1 констатує: «Держава проголошена на підставі права на самоозначення народів Українською Національною Радою у Львові дня 18 жовтня 1918 року, обнимаючи весь простір бувшої австро-угорської монархії, заселений переважно Українцями, має назву: Західно-Українська Народна Республіка»⁸. 22 січня 1919 р. Директорія УНР своїм Універсалом «оповіщає нарід Український про велику подію в історії землі нашої української... Від нині во єдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини Єдиної України Західно-Українська Народня Республіка (Галичина, Буковина і Угорська Україна) і Наддніпрянська Велика Україна... Від нині народ Український, визволений могутнім поривом своїх власних сил, має змогу об'єднаними дружними зусиллями всіх своїх синів будувати нероздільну самостійну Державу Українську»⁹. Значення трьох згаданих актів полягає в тому, що вони а) закріпили волевиявлення українського народу, який, незважаючи на всі зусилля спрямовані на асиміляцію, зберіг свою національну ідентичність та реалізував своє право на самовизначення і створення власної національної держави, яка б охоплювала всі українські землі, без огляду на існуючі протягом багатьох віків державні кордони; б) продемонстрували єдність українського народу, яка не мала під собою попереднього досвіду спільного життя в межах одного державного утворення, що підтверджує самовизначення народу як усвідомлення свого права на створення власної держави, не пов'язаної жодним чином з попередніми державними утвореннями, що існували на українських землях; в) закріпили створення соборної, тобто єдиної, української національної держави, започаткувавши таким чином національну державність українського народу.

Саме з цього часу, коли внаслідок української національної революції, яка дала потужний поштовх до надзвичайно інтенсивного розвитку української правової думки, з'являється ідея національної державності українського наро-

ду як безальтернативний шлях подальшого його розвитку, можемо говорити про протистояння між ідеєю національної державності та іншими державними ідеями, як от, монархічною, радянською та історичною.

Крах Російської та Австрійської імперій, цих династичних утворень, які припинили своє існування не витримавши конкуренції з вимогами часу, дав поштовх інтенсивному творенню національних державностей на їхніх колишніх територіях. На відміну від західноєвропейських держав, які здебільшого збереглися в кордонах XIX ст., політична карта Східної Європи після Першої світової війни докорінно змінилася і продовжувала змінюватися протягом всього XX ст. Саме в цьому причина того, що Велика Британія, Франція, Німеччина і США, від рішення яких залежала доля східноєвропейських народів і їхніх країн, так радо вдавалися до «історичних аргументів» при вирішенні їхньої долі. Так було і після Першої, і після Другої світових війн, і після розвалу Варшавського договору та СРСР.

Радянська державність, декларуючи «право націй на самовизначення», насправді протистояла національній державності всіх народів, включених до складу СРСР та намагалася підпорядкувати всі території, які входили до складу Російської імперії. Таким чином відбувалося поєднання комуністичного підходу, який базувався на пролетарському інтернаціоналізмі та визнанні нації буржуазним пережитком, а національної державності як реального наслідку національних революцій поневолених Російською імперією народів, із історичним підходом, який полягав у намаганні зберегти в межах СРСР всі території, що входили до її складу. Після краху соціалістичної системи та розпаду СРСР ідеологічна складова радянської державності втратила свою актуальність. Тому вже в референдумі 17 березня 1991 р. про збереження СРСР йшлося тільки про історичний або історико-територіальний підхід, тобто обґрунтування існування держави фактом її появи в певний історичний період на певній території. Міжнародно-правову основу для такого підходу дав Заключний акт по безпеці і співробітництву в Європі, який передбачав, що «держави-учасниці розглядають як непорушні всі кордони одна одної, як і кордони всіх держав у Європі»¹⁰.

Історико-територіальний підхід мав і, значною мірою, зберігає вплив на державотворчі процеси в сучасній Україні. Уже в «Акті проголошення незалежності України» йдеться про «продовження тисячолітньої традиції державотворення на Україні», що є, а) намаганням модернізувати і пристосувати до сучасних реалій ідею «самовладдя держави», держави як найвищої форми організації суспільства, її самоцінності та самодостатності на противагу народу як творця держави, як це має місце в актах УНР та ЗУНР; б) підкреслити територіальний, в кордонах УРСР, а не національний характер держави, дистанціювавшись від самої ідеї національної державності українського народу. Цікаво, що в Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. є поняття «національна держава», «національна державність українського народу», «здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення». Встановлення радянської державності відбувалося під соціальними гаслами, а утворення єдиної держави, відповідно до Декларації про утво-

рення СРСР, мало базуватися на «взаємній довірі та мирі, національній свободі та рівності, мирному співжитті та братерській співпраці народів»¹¹.

Така увага саме до національних моментів зумовлена національними революціями та створенням національної державності в республіках, що були включені до складу СРСР. Територіальний підхід на противагу національній державності був закладений компартійною номенклатурою (т. зв. «група 239») в 1991 р.

Вибори до Верховної Ради Української РСР, обраної 15 травня 1990 р., були призначені ще тоді, коли в Конституції СРСР була ст. 6 «Керівною і спрямовуючою силою радянського суспільства, ядром його політичної системи, державних і громадських організацій є Комуністична партія Радянського Союзу. КПРС існує для народу і служить народові. Озброєна марксистсько-ленінським ученням, Комуністична партія визначає генеральну перспективу розвитку суспільства, лінію внутрішньої і зовнішньої політики СРСР, керує великою творчою діяльністю радянського народу, надає планомірного, науково обгрунтованого характеру його боротьбі за перемогу комунізму». Репресії проти опозиції, компартійна монополія на політичну діяльність, партійний контроль всіх державних та громадських структур, десятиліття тоталітарного режиму і переслідування будь-яких проявів національної свідомості виключали можливість обрання в 1990 р. такого складу Верховної Ради, який би відповідав потребам і запитам тогочасного українського суспільства. Усвідомлюючи можливість втрати парламентської більшості і відповідно всієї повноти влади в країні після проголошення незалежності, компартійна більшість, замість того щоб призначити вибори парламенту незалежної України, узурпувала владу, проголосивши, що «найвищим органом державної влади України є Верховна Рада України в депутатському складі Верховної Ради Української РСР».

Інші норми закону «Про правонаступництво України» передбачать зобов'язання України за міжнародними договорами УРСР та СРСР, що є настільки ж суперечливо, наскільки суперечливим був статус УРСР, яка, з одного боку, була членом-засновником ООН, а з другого, не сприймалася як незалежна держава де-факто, і не була такою де-юре, з огляду на компетенції союзних і республіканських органів влади, тому Україну почали визнавати як державу, тільки після оголошення результатів референдуму 1 грудня 1991 р.

Очевидно, що згаданий закон, прийнятий 12 вересня 1991 р., мав своїм завданням продемонструвати світовому співтовариству готовність забезпечити стабільність і прогнозованість в стосунках з цією частиною колишнього СРСР, проте він не дав відповіді на принципи і важливі питання щодо характеру і суті новоствореної держави. Бо згадка про «тисячолітню традицію державотворення на Україні» не дає відповіді на питання: Які традиції мала би продовжувати сучасна країна, якщо під традиціями розуміти усталену суспільну практику? Чи мова йде про традиційне для українського народу відсторонено-байдуже або відсторонено-вороже ставлення до державної влади, державного апарату, державних чиновників? Що, зрештою, закономірно, оскільки держави, які тут існували, були чимось чужим, накинутим силою зброї, таким, що

асоціювалася з рекрутством, податками, репресіями. Чи про персоніфікацію влади, коли не тільки владу, а й саму державу уособлює князь, цар, імператор; чи з постійним використанням соціального питання для повалення/послаблення чинної влади (від соляних бунтів через чорні ради до поразки перед більшовиками саме з огляду на більш ефективне використання останніми гасла «земля – селянам»)?

Тому сучасна Україна може базуватися лише на волевиявленні українського народу в 1917–1919 рр. спрямованому на створення єдиної національної держави, яка б охоплювала всі етнічні землі українського народу, та на результатах референдуму 1 грудня 1991 року, який продемонстрував бажання всіх українців жити у незалежній державі. Вона не може визнавати себе правонаступником УРСР, хоча б по тій простій причині, що керівництво цього утворення несе відповідальність за геноцид українського народу (Закон України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні»), за масові репресії проти представників національних меншин, які проживали на її території, за співпрацю з нацистською Німеччиною, закріплену Договором про дружбу та кордон між СРСР і Німеччиною від 28 вересня 1939 р., за масові страти польських військовополонених в квітні-травні 1940 р., за військово вторгнення та вбивства мирного населення в Угорщині, Чехословаччині, Афганістані, за інші наслідки радянської політики, яка формувалася і визначалася поза межами України.

На відміну від Естонії, Латвії та Литви, де мала місце радянська анексія і відповідно континуїтет сучасних держав стосовно держав міжвоєнного періоду, українська державність 1917–1920-х рр. є важлива як волевиявлення українського народу щодо створення власної національної держави.

На сьогодні вимогою часу є об'єктивний юридично виважений аналіз радянської державності, статусу українських земель в складі інших держав у міжвоєнний період, намагання відновити українську державність напередодні та в період Другої світової війни. Це можливо тільки після визнання того, що Україна є національна держава, яка утворилася волевиявленням українського народу, а не внаслідок політичних домовленостей, радянських завоювань чи інших обставин. В іншому випадку у політиків сусідніх держав завжди буде спокуса згадати про «історичні права» на ту чи іншу частину української землі та спробувати силою чи в інший спосіб приєднати її.

Іван Франко писав на початку минулого століття: «Може бути, що колись надійде пора консолідування якихось вольних міжнародних союзів для досягнення вищих міжнародних цілей. Але се може статися аж тоді, коли всі **національні** змагання будуть сповнені і коли національні кривди та неволення відійдуть у сферу історичних споминів»¹². Для цього потрібна національна держава. Зрештою, як стверджує провідний фахівець у сфері вивчення економічної конкуренції, автор теорії конкурентних переваг країн Майкл Портер, «У світі, де конкуренція набуває все більш глобального характеру роль національних держав досі ставала все більш, а не менш значною. По мірі того як основний напрямок конкуренції все більше і більше зміщується в сферу набуття та засвоєння знань, зростає роль національної держави»¹³.

1. *Лоутон Ланселот*. Українське питання. – Київ – Лондон, 2006. – С. 60. 2. *Снайдер Тімоті*. Українська історія, російська політика, європейське майбутнє. – К., 2014. – С. 117. 3. *Залізник Леонід*. Україна між Сходом і Заходом. Про витоки і суть російсько-української війни 2014 р. – К., 2014. – С. 4. 4. *Дністрянський Станіслав*. Загальна наука права і політики. Т. 1. – Прага, 1923. – С. 30. 5. *Харт Майкл, Негри Антонио*. Імперія. – М., 2004. – С. 107. 6. *Дністрянський Станіслав*. Нова держава. – Відень–Прага–Львів, 1923. – С. 16–18. 7. Українська Центральна Рада.. Документи і матеріали. У 2 томах. Т. 2. 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. – К., 1997. – С. 102. 8. Західно-Українська народна республіка 1918–1923. Документи і матеріали. Т. 2. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 5. 9. Там само. – С. 166. 10. Заключний акт Народи з безпеки та співробітництва в Європі. Гельсінкі, 1 серпня 1975 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_055/page. 11. Декларация и Договор об образовании Союза Советских Социалистических Республик // Хрестоматия по истории России с древнейших времен до наших дней : учебное пособие / авт.-сост.: А. С. Орлов, В. А. Георгиев, Н. Г. Георгиева, Т. А. Сивохина. – М., 1999. – 592 с. 12. *Франко Іван*. Твори у 50 т. Т. 45. – К., 1986. – С. 284. 13. *Портнер Майкл*. Конкурентные преимущества стран // Вехи экономической мысли. Т. 6 Международная экономика. – М., 2006. – С. 549.

Andrusyak T. On the issue of Ukrainian legal thought and the acceptance of Ukrainian statehood.

The collapse of the Soviet Union in the transformation of the Soviet republics to independent states was unexpected for both the international community and for the leadership of the Republican Party. This resulted in negative consequences that emerged on the international scene recognition Russian the only successor of the USSR, on the other – to usurpation the leadership of the Republican Communist Party, which was negative to efforts in build national statehood. In Ukraine, in contrast to the national statehood was put forward the idea of historical and territorial foundations of modern Ukraine with reference to the “thousand-year tradition of state in Ukraine” and multinational (over 100 nationalities) the composition of the “people of Ukraine.” This radically distinguishes modern Ukraine from West Ukrainian People’s Republic, Ukrainian People’s Republicformed a single united Ukraine after the Unification Act. Their formation was the will of the Ukrainian people, who have kept their national identity and realized their right to self-determination and establish their own national state that would encompass all Ukrainian lands, regardless of existing for many centuries national borders. Today Ukraine has only prospect for development as a nation state based legal system which will serve achievements Ukrainian legal thought.

Key words: *Ukrainian statehood and Ukrainian legal thought, the national state, the right of people to self-determination, succession, continuity.*

УДК 340.153; 340.130.5; 321(091)(4/9); 34(091)(4/9)

Є. В. РОМІНСЬКИЙ,
науковий співробітник

**ПАМ'ЯТКИ ПРАВА ДАВНЬОЇ РУСИ КНЯЖОЇ ДОБИ:
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

У роботі визначається і дається характеристика територіальних та хронологічних меж, в яких існували пам'ятки права Давньої Русі княжої доби (IX–XIV ст.). Розкриваються особливості джерел пізнання давньоруського права та їх співвідношен-